

STRUCTURAL CORRECTION AS A CONDITION FOR COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Pronkina L. I.

The content of global competitiveness is revealed. The factors limiting the possibilities of its achievements in Ukraine are analyzed. They are model of peripheral countries, low innovation activity, imperfect structure of the economy such as industrial, technological and institutional one. The relationship between the structure and the structural correction of the national economy and the country's competitiveness under globalization processes are proved. The necessity of structural correction for transition to the «high» road to global competitiveness achievement is justified.

Key words: *global competitiveness, the structure of the national economy, structural correction, «high» and «lower» road to competitiveness.*

УДК 338.22

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЯК БАЗОВИЙ ПРИНЦИП ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В. В. Микитась, аспірант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Розглянуто теоретичний аспект соціальної складової економічної політики держави. Проаналізовано поняття соціальної відповідальності держави під різними кутами зору. Сформовано та виведено місце соціальної відповідальності держави при розробленні та реалізації економічної політики як базовий принцип її формування.

Ключові слова: *державна економічна політика, економічний розвиток, місія держави, соціальна відповідальність, правові та економічні закони.*

Постановка проблеми. На етапі ринкової трансформації України та в період політичної нестабільності все більшої актуальності набувають питання побудови ефективної державної політики. Дослідження цієї теми охоплюють різні сегменти економіки, що свідчить про складність проблеми, необхідність інтеграції інноваційного, наукового підходу до визначення та формування

принципів державної економічної політики. За сучасних умов значну роль відіграє соціальна складова економічної політики, визначення такого курсу держави, який би мав ефективний результат та сприяв підвищенню довіри до держави з боку населення. Тому саме соціальна відповідальність набуває великого значення у питанні формування ефективної економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні питання соціальної відповідальності під різними кутами зору розглядали А. Колот, В. Бурега, В. Мамутов, О. Грішнова, М. Семикіна та ін. Багато з них починали свої дослідження перш за все з питання гармонізації відносин між державою, роботодавцем та працівником [1; 7; 9; 10]. Так, М. Семикіна розглядала методологічні основи оцінки рівня гармонізації соціально-трудова відносин, запропонувала систему показників, які дозволяють здійснювати таку оцінку та надавати загальні рекомендації відносно втручання в ті чи інші процеси, які відтворюються в соціально-трудова відносинах [10]. В. Мамутов досліджує питання взаємодії держави та суспільства з боку правових наук, адже правові закони стають практичними носіями визнаних принципів та засад економічного розвитку країни [5]. В. Бурега запропонував розглядати соціологію державного управління як самостійну складову соціології, нову дисципліну [11]. Ця точка зору на сьогодні є дуже цікавою, адже в сучасних економічних умовах розмежування соціального та економічного не є вірним шляхом розв'язання проблем у державному регулюванні. Отже, соціальна відповідальність – це складна економічна, етично-правова, філософська та етико-психологічна категорія, яку розглядають у різних науках та під різними кутами зору.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення поняття, місця та ролі соціальної відповідальності саме держави, розгляд її впливу на формування та реалізацію ефективної економічної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Економіка – інтегративна категорія, яка впливає на життя окремих людей, їх родин, стан державних інститутів і держави в цілому. Від економічного стану суспільства залежать здоров'я народу та демографічна ситуація, тобто основи людського життя. Але разом із тим економічний результат – це перш за все результат використання ресурсів, у тому числі людських.

Аналіз змісту державної політики у сферах економіки та соціального розвитку показує їх взаємозв'язок та взаємозумовленість. За сучасних умов економіка не є самодостатньою та замкнутою сферою діяльності. Економічне зростання в цілому необхідне для створення умов розвитку людини, підвищення рівня та якості її життя. Тому державна економічна політика має базуватися на поліпшенні соціального стану більшості населення країни. Соціальна ринкова економіка є інструментом побудови не тільки суто рин-

кової, а й соціально орієнтованої економіки. Тобто в рамках соціальної економіки ринок розглядається як апарат, котрий максимізує рівень досягнення поставлених цілей, а не тільки прибутку [13; 3].

Саме людина має бути кінцевою метою економічної політики. Однак людина – важливий активний ресурс економічного зростання. Таким чином, соціальні аспекти мають пронизувати всі економічні процеси, рішення та дії держави. Економічне зростання та соціальна політика повинні розглядатися в єдності, а це можливо лише за умови, коли всі проблеми суспільства розглядатимуться крізь призму розширеного відтворення. Саме це означає відновлення людського фактора на більш високому рівні, що передбачає інвестування в людину, яке має чіткий управлінський зміст: здоров'я, освіта, кваліфікація як основні якості людського капіталу. Соціальний розвиток – вбудований у процес відтворення фактор, який слід розглядати з боку і цілей, пов'язаних із людиною, і відтворювальних факторів.

Теза про соціальну спрямованість економічної політики досить логічно з'являється із взаємодії двох важливих системних частин будь-якого суспільства – економічної та соціальної.

Економічною наукою доведено та підтверджується практикою, що економічний і соціальний прогреси узгоджуються та мають одновекторну динаміку [7].

Соціальні фактори економічного зростання можна класифікувати за різними ознаками: прямої або опосередкованої дії; матеріальні та нематеріальні, забезпечені державою, регіональною владою тощо [13].

Економічне зростання стає можливим лише на засадах підпорядкування виробництва цілям соціального розвитку, завданням підвищення добробуту населення. При цьому починають діяти соціальні фактори, мотивації та резерви економічного зростання. Слід пам'ятати, що масове задоволення різноманітних потреб населення та соціальних груп активно стимулює господарське зростання, забезпечує економічну динаміку та політичну стабільність.

Соціальний компонент державної економічної політики в розвинених країнах включає три важливих параметри:

- нормативно-договірне регулювання заробітної плати найманих працівників та доходів самозайнятого населення;
- розвиток інститутів обов'язкового та добровільного соціального страхування, які дозволяють мінімізувати та компенсувати основні види соціальних ризиків (захворювання, старість, інвалідність, втрата місця роботи);
- надання державою суспільних благ, які пов'язані із соціальним забезпеченням, освітою, охороною здоров'я, житлово-комунальними послугами [13].

Соціальний фактор не повинен розглядатися поза економічним явищем, як й інші компоненти економічного розвитку. Економічна система насамперед

визначається її ціннісними складовими. Бельгійський учений Роберт Стойкерс висунув концепцію «метафори дерева», яка дозволяє розглядати економіку крізь призму культури та релігії, національних традицій та соціальних парадигм [4, с. 171–181]. Рамки економічної політики мають бути описані також соціальними орієнтирами. Повинна бути ціннісна точка відліку становлення економічної політики держави, адже забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної економіки, цілісність економічного простору буде практично неможливим.

Успіх функціонування економіки багато в чому залежить від людського капіталу, який не можна зводити тільки до освіти та професіоналізму працівника. Визначення цінностей та цілей розвитку економіки слід поєднувати з національними особливостями країни.

На думку американського економіста Дж. Стігліца, важливе місце в успішності економічного зростання посідає соціальний капітал, тобто розвиток соціальних відносин та соціальної інфраструктури [12, с. 144]. Отже, на перший план виходить модернізація саме тих секторів, які забезпечують розвиток людського потенціалу. Через це в довгостроковій перспективі соціальний потенціал відіграє вирішальну роль у відродженні економіки.

Без забезпечення рівня та якості життя населення неможлива й якісна перебудова економіки. На сучасному етапі розвитку, коли необхідний перехід до суспільства та економіки, які базуються на знаннях, важливим показником цього переходу стає рівень культури та освіти населення, стан національної науки, здоров'я та низки інших соціальних критеріїв і показників. Перш за все слід звернути увагу на рівень життя населення, особливо тих, хто живе за межею бідності, оскільки низькі доходи визначають низьку віддачу у праці та навпаки. Слід зазначити, що при існуючій системі доходів населення, які не забезпечують відтворення, відсутні перспективи забезпечення гідного життя, а значить, й потенціалу економічного зростання.

Треба пам'ятати про зв'язок економічних та соціальних показників. Наприклад, рівень оплати праці, доходів самозайнятого населення, його накопичення формують платоспроможний попит, інвестиційно-кредитний обсяг ресурсів, що, у свою чергу, впливає на економічне зростання.

В Україні поняття «якість життя» та «людський потенціал» не розглядаються державними органами з позиції їх практичного використання. Більш того, недооцінка важливості соціальної складової дуже усугубилася на етапі ринкових реформ, що призвело до різкого зниження витрат на розвиток людини, які на сьогодні не забезпечують у багатьох сегментах та прошарках населення навіть просте його відтворення.

Розробка державної економічної політики не може не бути комплексним завданням, в яке входить низка окремих політик, у тому числі соціальна. Роз-

межувати соціальну та економічну політику неможливо, саме так, як і виявити пріоритет однієї чи іншої. Необхідно говорити про соціальний вимір державної економічної політики, який включає: по-перше, обґрунтування вибору соціальної моделі держави; по-друге, визначення цілей та базових пріоритетів соціальної політики, а також механізмів її програмного та правового втілення [3].

У цьому разі слід розуміти не тільки державну функцію соціального обслуговування населення, а й якість і кінцеву спрямованість усієї економічної політики держави. Схематично ідею можна визначити так: соціальні аспекти економічного розвитку країни – соціальний вимір економічної політики – соціально орієнтована ринкова економіка – соціальна держава – держава соціального гуманізму. Іншими словами, ідеться про тісний і навіть нерозривний зв'язок забезпечення гідних умов життєдіяльності населення та високого, стійкого економічного зростання в довгостроковій перспективі.

Програма динамічного розвитку економіки та якісного поліпшення життя населення може бути реалізована на основі спрямованого формування ефективних економічних та соціальних інститутів життєдіяльності суспільства, які забезпечують позитивну мотивацію економічної та соціальної поведінки основних його суб'єктів [6].

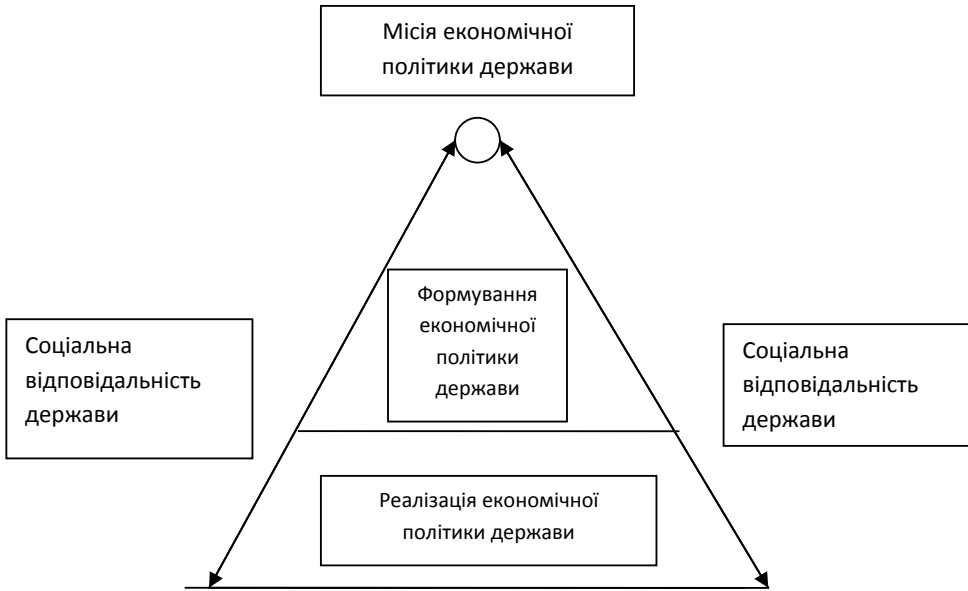
На сучасному етапі становлення взаємовідносин між державою та суспільством дуже важливим є введення поняття «місія держави», яке перш за все має відображати та окреслювати ті основні засади, на яких побудована економічна політика: добробут населення, формування правового режиму країни, введення та поширення досягнень науково-технічного прогресу, екологічна та політична складові політики держави. Таким чином, кожна дія з боку держави повинна відповідати її місії – досягнення добробуту населення. Місія держави мусить бути наріжним каменем формування державної економічної політики та побудови принципів соціальної відповідальності держави.

Для реалізації зазначеного економічного зростання, на наш погляд, потрібні чітке розуміння та посилення такого поняття, як «соціальна відповідальність держави».

Необхідною характеристикою прогресивного сучасного державного управління має стати соціальна відповідальність [2]. Це твердження є дуже актуальним при розробленні економічної політики держави, формуванні її цілей, методів та способів їх досягнення.

На нашу думку, соціальна відповідальність держави повинна «з'являтися» не тільки при регулюванні, а ще й на етапі формування економічної політики. Соціальна відповідальність має бути наріжним каменем формування та реалізації економічної політики держави, який повинен повною мірою відповіда-

ти місії її економічної політики – забезпечення добробуту населення (схематично це зображено на рисунку).

Місце соціальної відповідальності держави в розробці економічної політики

Джерело: Побудовано автором на основі матеріалів дослідження.

У Конституції України закріплено положення щодо соціальної відповідальності. Так, проголошено, що Україна є демократичною, соціальною, правовою державою; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність [8]. Проголошення України соціальною державою вимагає здійснення активної та послідовної державної політики, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя, а також досягнення взаємопорозуміння в суспільстві, збільшення рівня довіри до держави з боку населення [2; 3].

Зазначені Конституцією норми на практиці реалізовано недосконало. Причиною подібної ситуації є те, що розуміння таких термінів, як «соціальна відповідальність» і «соціальна держава», не мають однозначного тлумачення та не знаходять широкого застосування в нормативно-правових і політичних документах, що свідчить про недооцінку суспільними організаціями, громадянами та органами державного управління важливості соціальної відповідальності [2].

Крім зазначеного, причиною такого становища є й те, що про соціальну відповідальність держави починають згадувати лише тоді, коли проведено

конкретні дії з боку держави, коли вже є наслідки та можна судити про їх результат. Потрібно, аби соціальна відповідальність «згадувалася» на етапі формування та вибору методів економічної політики, щоб кожна дія з боку держави була просякнута принципом соціальної відповідальності. Тільки в цьому разі реалізація економічної політики буде ефективною та повною мірою відповідатиме її місії. Коли сама дія підпорядкована соціальній відповідальності, то і результат буде відповідним, а отже, й ефективним.

Таким чином, соціальна відповідальність має бути одним із основних, базових принципів формування економічної політики держави.

Практичним носієм соціальної відповідальності повинна бути державна влада (державні органи, які визначають сферу, спрямованість державного регулювання, визначають метод та форму їх реалізації). Саме державна влада мусить відповідати перед народом за проведені нею дії.

Таким чином, економічна політика держави потребує переосмислення нових принципів побудови, адже розглядати соціальний та економічний розвиток країни окремо не є вірним та ефективним. Потрібне чітке розуміння того, що економічна політика держави повинна бути не тільки соціально орієнтованою, а й відповідальною. Дії з боку держави мусять бути чітко визначені, відповідати місії економічної політики, мати ціннісні та якісні характеристики. Усе це й повинна відображати соціальна відповідальність держави. Основою соціальної відповідальності держави має стати узгодження між економічними та правовими законами. Тобто кожен правовий закон має нести в собі економічну складову, адже економістами доведено, що кожна дія з боку держави позначається на економічному становищі, можливо, не відразу, а через певний час [2; 1; 9].

На наш погляд, підпорядкованість правових законів економічним і повинна бути практичною основою соціальної відповідальності держави. На практиці ж більшість законів та реформ мають стихійний (іноді навіть суб'єктивний) характер без урахування потреб населення та їх економічних наслідків. Принцип соціальної відповідальності при формуванні економічної політики держави має захищати населення від негативних наслідків реформ.

Висновки. За умов трансформаційних процесів, що відбулися та продовжують відбуватися в Україні, постало гостре питання про формування зваженої, науково обґрунтованої, ефективною державної політики, спрямованої на досягнення місії держави – добробуту населення. Потрібна якісна переоцінка існуючих методів управління, яка має відбуватися ще на етапі формування економічної політики держави, виведення її принципів.

Дуже важливу роль на сучасному етапі економічного розвитку повинен відігравати принцип «соціальної відповідальності держави», який має пов-

ністю просякати всі дії з боку держави. Потрібне чітке визначення повноважень органів державної влади при формуванні економічної політики держави, адже саме ці органи на практиці виступають носіями соціальної відповідальності з боку держави перед населенням. Дуже важливим постає поєднання економічних та правових законів: економічні закони мають більш теоретико-науковий характер, правові ж – практичний. Саме в цьому і полягає теоретичний аспект соціальної відповідальності держави – кожна дія повинна бути науково обґрунтованою з огляду на наслідки для економіки держави в цілому.

Отже, на сучасному етапі соціальна відповідальність виступає одним із найголовніших принципів формування та реалізації державної економічної політики, який здатен мінімізувати негативні наслідки економічних реформ та підвищити довіру населення до держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобальні трансформаційні імперативи сталого розвитку національної економіки : монографія / [В. Є. Реутов, О. С. Горда, А. М. Колот та ін.]. – Сімферополь : Фенікс, 2011. – 282 с.
2. Грішнова О. А. Соціальна відповідальність – шлях до європейської соціальної держави / О. А. Грішнова // Соц.-труд. відносини: теорія та практика. – К., 2011. – № 2. – С. 5–12.
3. Лопушняк Г. С. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України : монографія / Г. С. Лопушняк. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 372 с.
4. Дугин А. Г. Экономика против экономики / А. Г. Дугин // Консервативная революция. – М., 1994. – С. 171–181.
5. Економічний суверенітет держави та напрями його правового забезпечення : монографія / [В. К. Мамутов, О. О. Ашурков, Г. Д. Джумагельдієва та ін. ; за ред.: О. О. Ашурков] ; Ін-т екон.-прав. дослідж. НАН України, Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 405 с.
6. Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем : монографія / В. П. Решетило, Г. В. Стадник, І. А. Островський та ін. ; за заг. ред. В. П. Решетило ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2013. – 241 с.
7. Колот А. М. Соціально-трудова сфера в умовах глобальних викликів: тенденції, проблеми, можливості стійкого розвитку : у 3 т. / А. М. Колот. – К., 2010. – Т. 3. – С. 9–22.
8. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
9. Соколов В. Коммерциализация государства и социальная ответственность / В. Соколов // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2012. – № 4. – С. 115–124.

10. Соціально-трудові відносини: проблеми гармонізації : кол. моногр. / М. В. Семикіна [та ін.] ; Кіровогр. нац. техн. ун-т. – Кіровоград : КОД, 2012. – 300 с.
11. Бурега В. В. Социология государственного управления : монография / В. В. Бурега. – Донецк : Сх. вид. дім, 2012. – 167 с.
12. Стиглиц Дж. Неудачи корпоративного управления при переходе к рынку / Дж. Стиглиц // Экон. наука в современной России. – 2001. – № 4. – С. 108–146.
13. Якунин В. И. Социальное измерение государственной экономической политики / В. И. Якунин, В. Д. Роик, С. С. Сулакшин. – М. : Центр пробл. анализа и гос.-управленч. проектирования, 2007. – 208 с.

СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА КАК ОСНОВНОЙ ПРИНЦИП ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ

Микитась В. В.

Рассмотрен теоретический аспект социальной составляющей экономической политики государства. Проанализировано понятие социальной ответственности государства с разных точек зрения. Сформулировано и выведено место социальной ответственности государства при разработке и реализации экономической политики как основной принцип ее формирования.

Ключевые слова: государственная экономическая политика, экономическое развитие, миссия государства, социальная ответственность, правовые и экономические законы.

SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE STATE AS THE MAIN PRINCIPLE OF THE FORMING OF ECONOMIC PUBLIC POLICY

Mikitas V. V.

The article considers the theoretical aspect of the social component of economic policy of state. The concept of social responsibility of the state from different points of view is analyzed. The place of social responsibility of the state in economic policy development and implementation as the main principle of its formation are formulated and introduced.

Key words: state economic policy, economic development, the mission of the state, social responsibility, legal and economic laws.